

Vaikuttava vuorovaikutus palveluohjauksessa

Kaarina Mönkkönen, YTT yliopiston lehtori,
dosentti

PAKU-hanke, Jyväskylä

23.5.2019

Esityksen teemat

Ajan haasteet

Työn muutos ja ajan jännitteet

*Avoavuus ja
toimijuus*

Asiakkaan toimijuuden tukeminen

*Yhteisasantun-
tijuus*

*Dialoginen kohtaaminen (tapa keskustella, olla
suhteissa, rakentaa tietoa yhdessä)*

Yhteinen vaikuttavuus

Vanhan ja uuden jännitteessä

Vanha työ

Staattinen tila

Työ on pysyvä työpaikka

Hierarkkiset tehtäväkuvat
keskitetyillä sektoreilla

Manuaaliset työmenetelmät

Uusi työ

Jatkuvan muutoksen tila

Työ on muuttuva
vuorovaikutusympäristö

Prosessit hajautetuissa,
monialaisissa verkostoissa

Standardoinut sähköiset
työmenetelmät

Globaalit megatrendit:

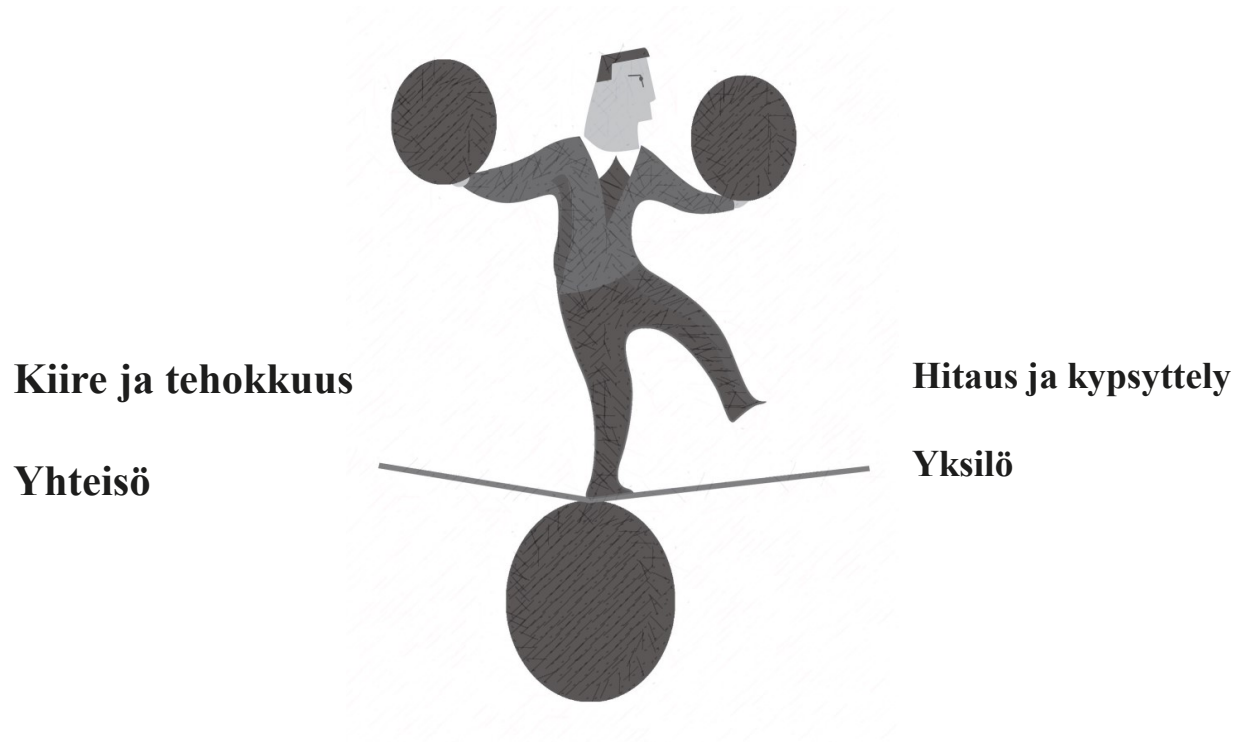
*Open
innovation”
”Open science”*

*”Shared
knowledge”*

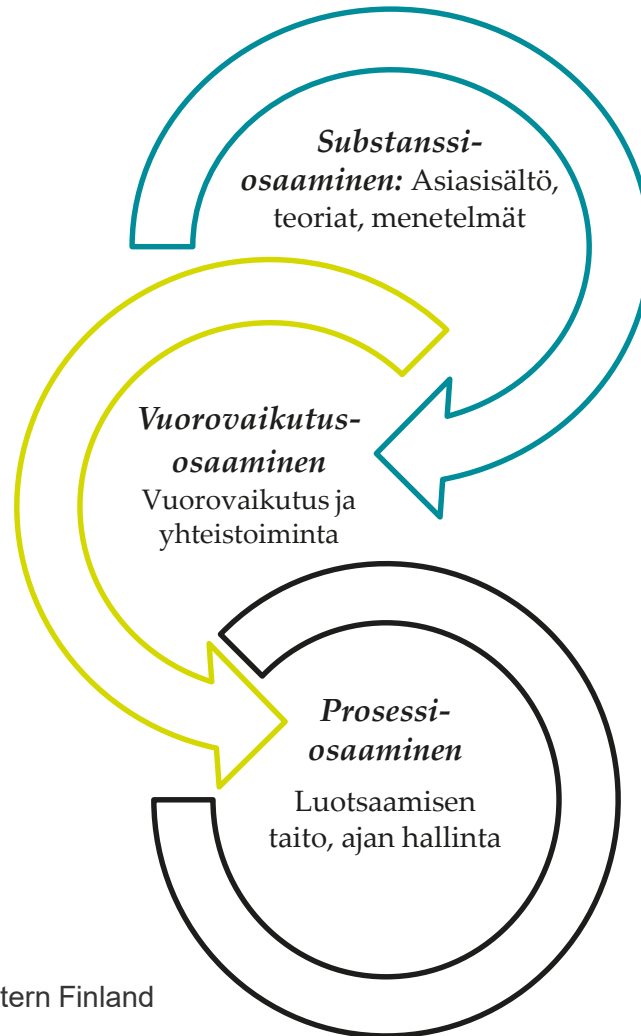
*”Shared space
environment”*

*”Integratation
in Social ja
Health Services*

Näissä jännitteissä toimimme

Osaamisen ulottuvuuksia

- *Esim. sosiaali -ja terveyshuollon lainsäädäntö velvoittaa kaikkien osa-alueiden hallintaa.*
- *Vuorovaikutusosaamisen ja prosessiosaamisen osuus aiempaa enemmän korostunut.*

Mitä näen asiakkaasta?

Ihmisen?

Ainutkertaisen yksilön?

Inhimillisen toimijan unelmineen ja pelkoineen?

Kiinnostavan tarinan?

Selviytyjän?

Osaajan?

Yksinäisen?

Turhautuneen?

Työyhteisön jäsenen?

*Jonkin kategorian valitseminen on
aina moraalinen teko
(Raitakari& Juhila 2015)*

Asiakastapauksen?

Oireita?

Diagnoosin?

Sairaushistorian?

Uupuneen?

Tuottavan työntekijän?

Riskin?

Kuluerän?

Kiusatun?

Ongelman?

Mitkä ovat tuulen kestäviä asioita elämässä?

Tekeminen

- ulkoapäin asetetut tavoitteet
 - liittyy kontrollia
 - halu
- (vrt. arviointibyrokrania, tekemisten tulva yhteiskunnassa).

Yhteisöt/ rakenteet

- tahto ja vastuu voi rakentua vain rakenteissa, jossa on mielekäs tahtoa ja kantaa vastuu mahdollisista kokonaisuuksista (vrt. hoivakodit, päiväkodit, työyhteisöt
 - kuuluminen

Toiminta

- sisäinen palo,
 - autonomia
- merkitykselliset toiset
- Tahto

Vrt. aktivointitoimet

(ks. Weckroth 1992, Särkelä 2011, Mönkkönen 2018, Deci & Ryan 2000)
Kaarina Mönkkönen 23052019

Ihmisen sidonnaisuus toisiin ihmisiin

"Aloin etsimään itseäni. En löytänyt, sillä minuudessani kasvoi myös muut."

(16-vuotias nuori)

Mistä syntyy arvokkuus?

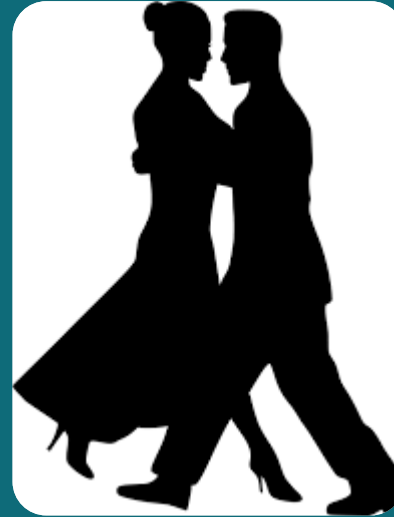
*Minä olen virallisesti olemassa
ja siitä on paperit
syntymätodistus on kirjoitettu
kuolintodistusta ei.
Joka aamu nousen ylös
ja olen
joka ilta menen nukkumaan
ja olen.
minua on niin paljon kuin
tahdotte
ja enemmänkin.*

(Miriam Field s. 1956: Monenlainen nainen)

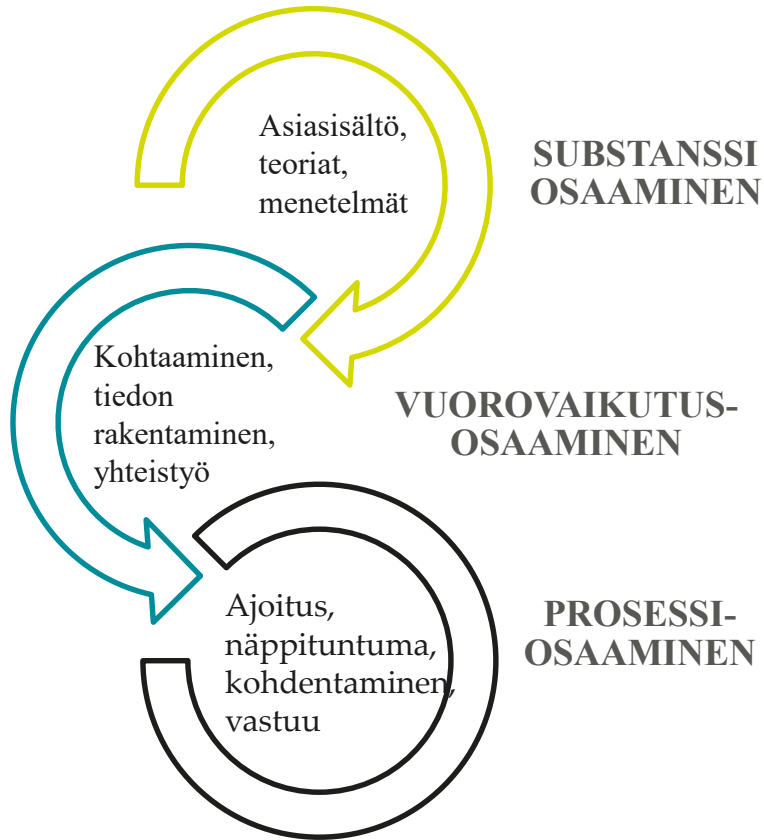

Inhimillisen toiminnan motivaatiotekijät:
Autonomia, kompetenssi & kuuluminen (Deci
& Ryan 2013)

*Tanssi
vuorovaikutuksen
metaforana*

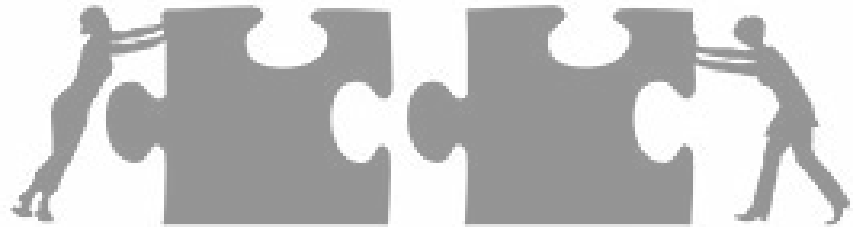
Kompetenssin eri osa-alueet

Alkuperä kreikan kielen sanoista: Dia (läpi/halki) ja logos (järki/oppi) = väliin kerätty maailma

Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena

- *Vastavuoroinen kommunikaatio*
- *Yhteisen tietämyksen rakentaminen*
- *Kunnioittava kohtaaminen*
- *Rohkeus astua tietämättömälle alueelle*
"Kun kumpikaan ei tiedä".

Monta tapaa olla vuorovaikutuksessa

Dominoisuus

Besser wisser

Ehdoton valta-
asema

(käskytuskulttuuri)

Asiantuntija- keskeisyys

Tiedollinen valta-
asema

Oman
asiantuntemuksen
”erityisyys”?

Dialogisuus

Vastavuoroinen
kohtaaminen

Jaettu asiantuntijuus

Asiakaslähtöisyys

Asiakaskeskeisyys

Toisen ehdoilla
toiminen ei tuo uutta
ymmärrystä

*(Huom! eri asia
kuin
asiakaslähtöisyys,
vrt. Jopet Show)*

Loputon kuuleminen ja joustaminen

Valtatyhjiö

Vuorovaikutuksen liikennevalot

NO

MAYBE

YES

Mikähän tässä oikein tökkii? Mitä ihmettä sanoin?

Hahmotanko asiaa jotenkin eri tavoin?

Mikä olisi nyt hyvä liike? Miten voi auttaa tilannetta eteenpäin?

Mikä oli merkityksellinen viesti, kun lähtivät mukaan? Mikä asia tuntui heille merkityksellisestä? Onnistuinko nyt kuuleman tarkemmin?

Miten sanaton viestintä ja sävyt vaikuttavat vuorovaikutukseen?

- Tutkimusten mukaan **ei-sanallisen viestinnällä** on suurempi merkitys kuin sanallisella viestinnällä
- Keskustelussamme on hyvin **erilaisia sävyjä**, jotka vaikuttavat viestin merkitykseen (painokkuus, äänenpaino, muu viestintä, konteksti)
- **Kysymykset kutsuvat tietynlaiseen keskustelun**
- **Suljetut kysymykset** (mikä, onko?) kutsuvat vastaamaan lyhyesti
 - esim. moniammatillinen asiakastilanne (Korpela 2007; Mönkkönen, Kekoni, Pehkonen, Martikainen 2018): suljettujen kysymysten paikka ja muut viestintä keinot vaikuttivat keskusteluun.
- **Avoimet kysymykset** (esim. miten, kerrotko, mitä arvelet?) – avoin kysymys kutsuu puhumaan

William Isaacs 2001:

” Miten puhua niin, että toisella syntyy halu kuunnella. Miten kuunnella niin, että toisella syntyy halu puhua”.

Eri tehtävät vaativat erilaista yhteistyötä ja johtamista

(© Satu Roos 2010)

Sooloartisti

Yhteiskeikka

Bändi

Orkesteri

Pyöreän pöydän päätöksissä – tutkimusprosessi (Mönkkönen, kekoni, Pehkonen, Martikainen 2019)

Kuva: simulaatio-oppimisen arkisosta

- Todellisten moniammatillisten asiakasneuvottelujen tutkiminen vuorovaikutuksen näkökulmasta
- Tutkimusaineiston kerättiin psykiatrisen avohoidon yksiköstä aikuisen nuoren arviointikäynneiltä
- (kolme moniammatillista palaveria, ammattilaisten kanssa käytyjä reflektointikeskusteluja ja asiakkaan haastattelut
- Analyysin näkökulmana: *miten asiakkaan tilanne (diagnostinen arvio) rakentuu ja miten vuorovaikutus ilmenee keskustelussa.*

Keskustelun rakentuminen moniammatillisessa asiakasneuvottelussa

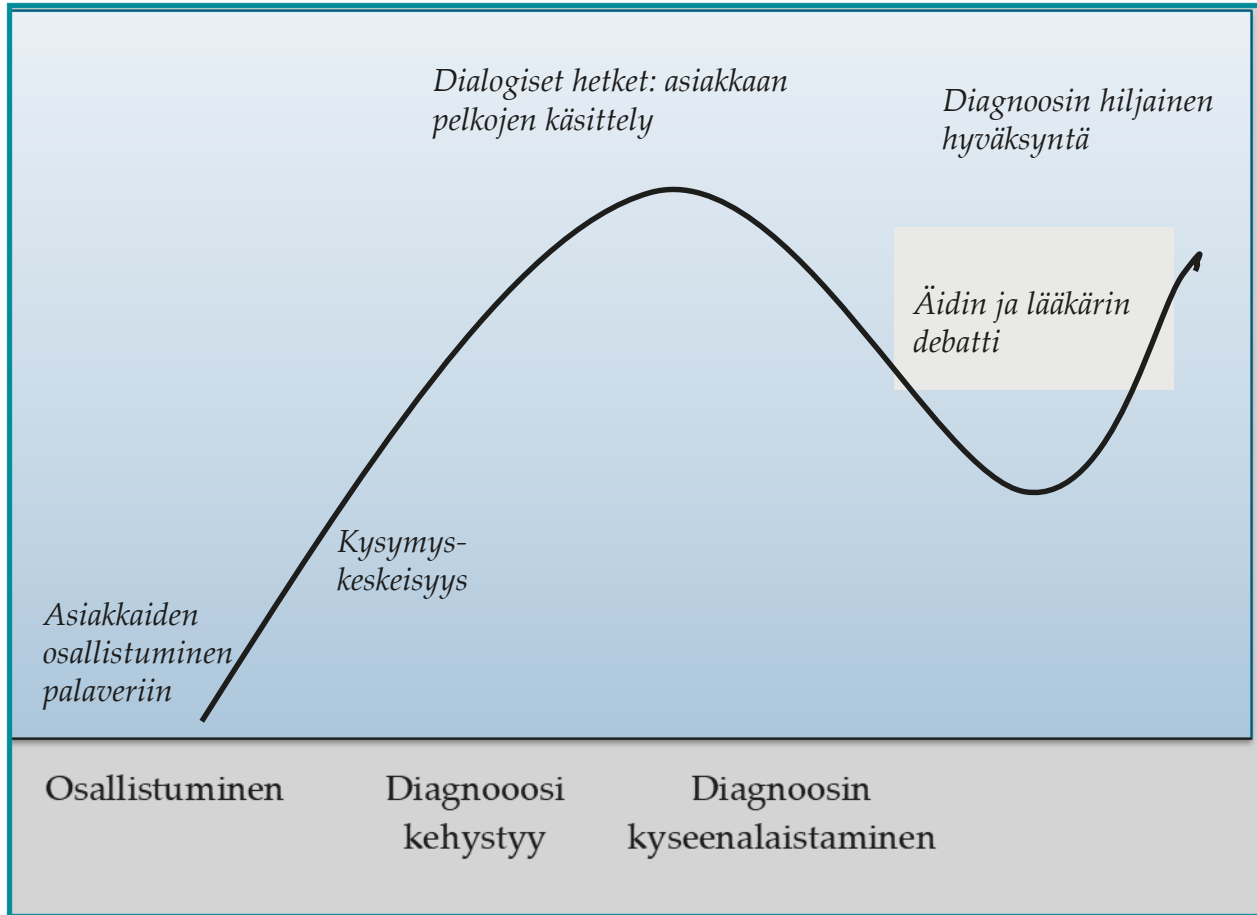
5. Yhteistoiminta
(vasavuoroisuus,
luottamus)

4. Yhteistyö
(yhteinen
tavoite)

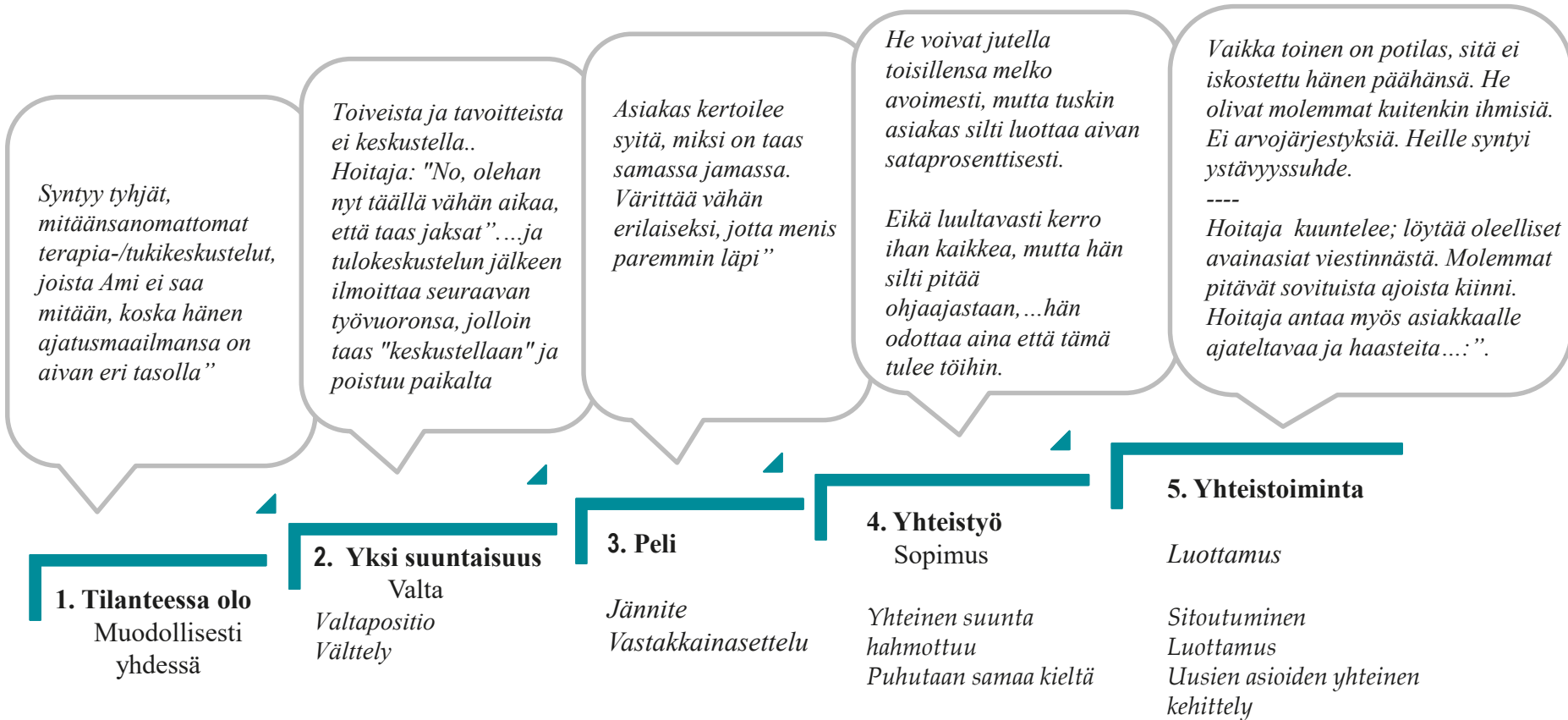
3. Peli
(jännitteisyyttä)

**2. Yksisuun-
taisuus**
(valta)

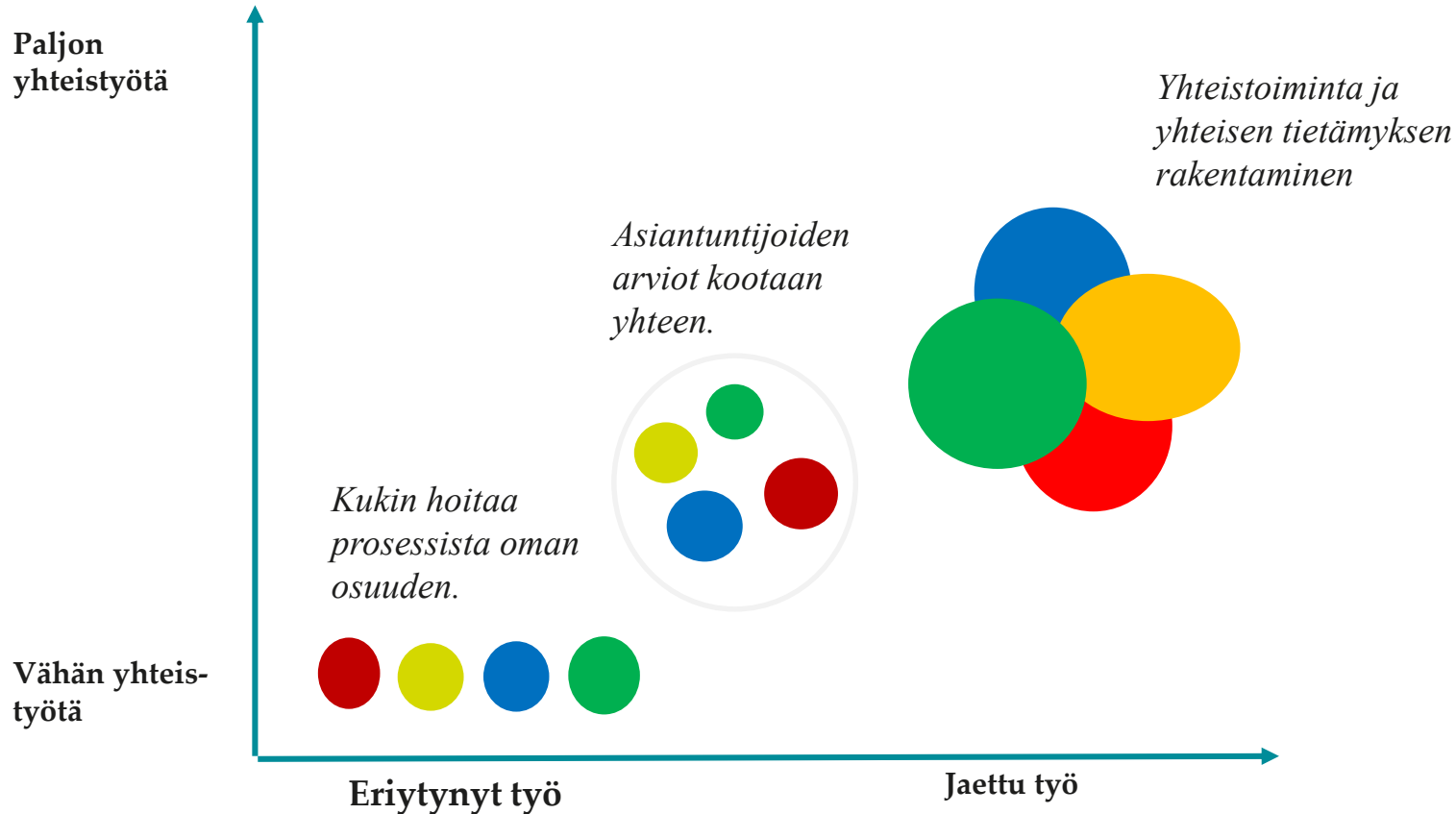
1. Tilantessa olo
(paikalla)

Vuorovaikutuspositiot asiakassuhdetta kuvaavissa tarinoissa

Moniammatillinen työn kehitys yhteistyön määrän ja jaetun työn näkökulmista

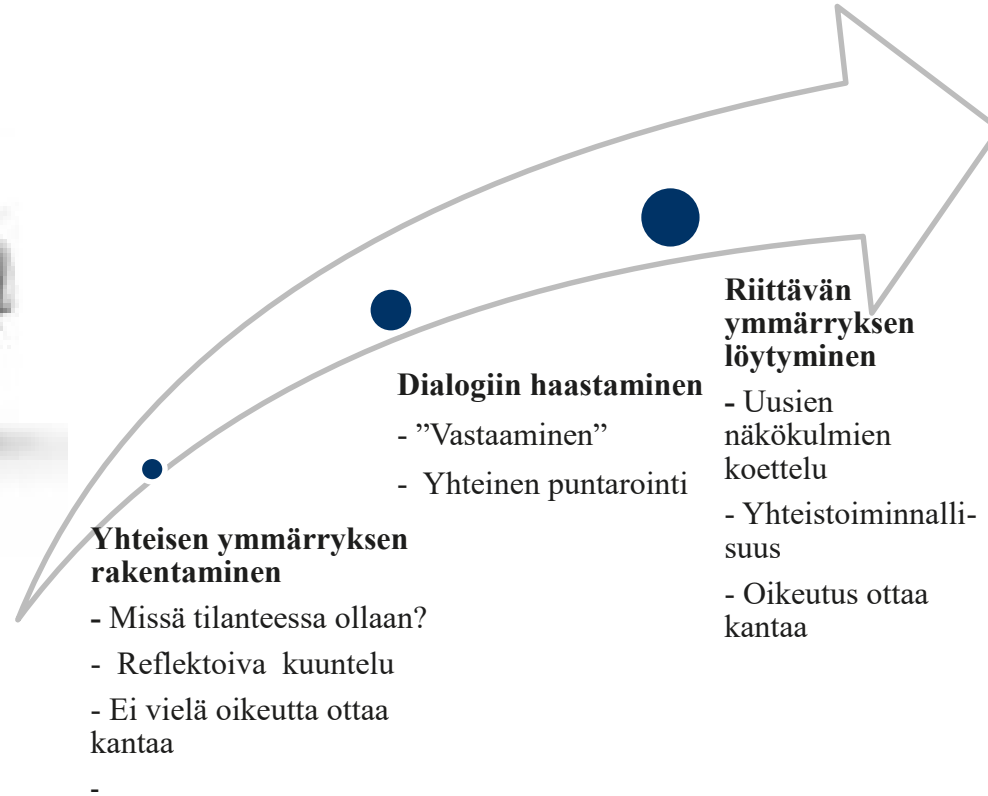

Dialoginen prosessi

*Pyrkimys yhteis-
asiantuntijuuteen*

Oikea ajoitus

Dialogisten taitojen kehittymisprosessi

5. Dialogisuus yhteisössä
4. Vuorovaikutuksen karikoiden tunnistaminen
3. Kokemuksellinen oivallus
2. Teorettinen ymmärrys dialogisuudesta
1. Ymmärrys itsestä

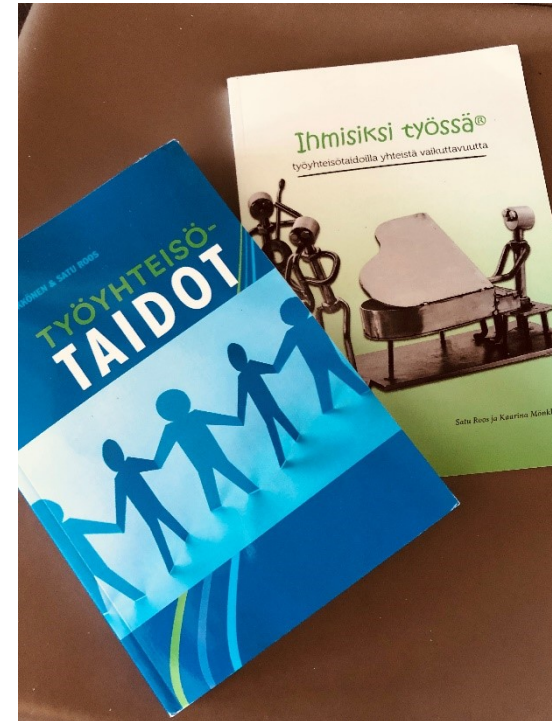
Yhteiskyvykkyys

Hän on joukkueen kanssa enemmän kuin yksin. Hänen ajoituksensa on loistava. Hän on aina siellä missä tarvitaan. Hän on pelissä liikkuva pala, joka saa muut ylittämään itsensä. Hänellä on hyvä pelinlukutaito. Hän on aina tietoinen suunnasta, muiden paikasta, liikkeistä ja hän mukauttaa oman toimintansa siihen. Hän muuttuu kirjaimellisesti osaksi yhteisöä, siten että yksilöllisyys häviää.

(Arto Koskisen ohjaama dokumentti: Kuningas Litmanen 2012, Roos & Mönkkönen 2015)

Kirjallisuutta sekä asiakastyön että työyhteisön vuorovaikutuksesta

Kirjallisuutta:

- Bahtin Mihail 1991. *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Suomentanut Tapani Laine. Helsinki: Orient Express.
- Deci, E.L., Ryan, & R. M. 2000. The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Isaacs, William (2001). *Dialogi ja yhdessä ajattelemisen taito*. Uraauurtava lähestyminen liike-elämän viestintään. Helsinki: Kauppakaari.
- Korpela, Eveliina 2007. *Oireista puhuminen lääkärin vastaanotolla*. Keskustelunanalyttinen tutkimus lääkärin kysymyksistä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Mönkkönen Kaarin, Kekoni Taru, Pehkonen Aini 2019. *Moniammatillinen yhteistyö*. Vaikuttava kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus. <https://www.gaudeamus.fi/moniammatillinenyhteistyö/>
- Mönkkönen, Kaarina, Taru Kekoni, Aini Pehkonen & Kaisa Martikainen (2018). *The dialogical process of defining a diagnosis*. *Prosessissa*.
- Mönkkönen Kaarina 2018. *Vuorovaikutus asiakastyössä*. Kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Gaudeamus. Ilmestyy maaliskuussa. Ks. <https://www.gaudeamus.fi/vuorovaikutus-asiakastyossa/> (mukaillee osin 2007 julkaistua kirjaa *Dialoginen asiakastyö*).
- Mönkkönen Kaarina & Roos Satu 2011. *Työyhteisötaidot*. Painettu EU:ssa: Unipress.
- Pehkonen Aini, Mönkkönen Kaarina, Kekoni Taru 2019. *Hoidon alkuarvioinnin tulkintakehykset mielenterveystyössä*. *Sosiaalilääketiede* 56(2).
- Raitakari, Suvi & Kirsi Juhila (2011). *Moraalinen järjestys ja aikuisuuden odotukset ammatillisessa vuorovaikutuksessa: esimerkkinä mielenterveyskuntoutus*. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.): *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. *Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus, 189–214.
- Ristolainen Hanna, Tiilikainen Elisa & Rissanen Sari 2018. *Kotona asuvien ikäihmisten palveluohjauksen vaikuttavuus – kuvaileva kirjallisuuskatsaus*. *Gerontologia* 4. <https://journal.fi/gerontologia/article/view/75681/38962>
- Roos Satu, Mönkkönen Kaarina 2011. *Ihmiseksi työssä*. Unipress Global Oy.
- Weckroth Klaus 1992. *Toiminnan psykologia*. Helsinki: Hanki ja jää (ilm. alun perin 1988).
- Suominen, Sauli & Merja Tuominen (2007). *Mie ja sie*. *Palveluohjaus*. Portti itsenäiseen elämään. Helsinki: Profami
- Särkelä, Antti (2015). *Välittäminen ammattina*. Näkökulmia sosiaaliseen auttamistyöhön. Tampere: Vastapaino (ilm. alun perin 2001).